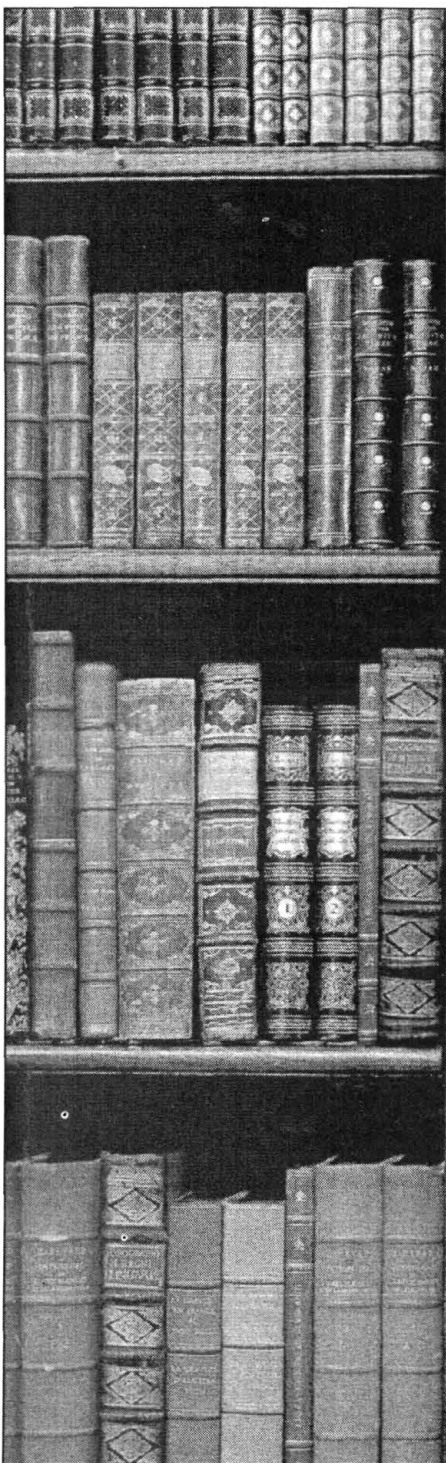

könyv
könyvtár
könyvtáros

2003
március

SEBESTYÉN
GYÖRGY

Az
egyetemi
könyvtáros-
képzés
ötven éve

ELTE EÖTVÖS KIADÓ

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

---

12. évfolyam 3. szám

2003. március

Tartalom

Könyvtárpolitika

Könyvtár és egyetem	3
Pegán Anita: Új vezetők a Társadalomtudományi Szekció élén	10
A Nemzeti Kulturális Alapprogram Könyvtári Szakmai Kollégiumának pályázati felhívása a 2003. évre	15

Fórum

Elekes Irén Borbála: Terra incognita: a világ női arca	22
---	----

Műhelykérdések

Nagy Éva: A körmendi Faludi Ferenc Városi Könyvtár jubileuma	27
Gerő Gyula: Visszapillantás az egykori járási könyvtárakra – tárgyilagosan és némi nosztalgiával	29
Cser Henrietta: Büntetés-végrehajtási könyvtárak helyzetképe a Dél-Dunántúlon	40

Konferenciák

Szabó Tamás Péter: A kisebbségek információval való ellátása mint a nyilvános könyvtárak előít álló kihívás	45
--	----

Napló

Fülep Katalin: Két jubileumi rendezvény az Országos Széchényi Könyvtárban	51
--	----

Extra Hungariam

Pátrovics Péter: Levél Lilienfeldből	56
---	----

Perszonália

Bartos Éva: Nagy Ferenc (1958–2003)	59
--	----

From the contents

Library and university (on library education at universities) (3);
Anita Pegán: New officers of the Social Science Libraries Section of the Association of Hungarian Librarians (10)

Cikkeink szerzői

Bartos Éva, a Könyvtári Intézet osztályvezetője; *Cser Henrietta*, egyetemi hallgató; *Elekes Irén Borbála*, az OSZK munkatársa; *Fülep Katalin*, az OSZK munkatársa; *Gerő Gyula*, ny. főszerkesztő; *Nagy Éva*, a Vas Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese; *Pátrovics Péter*, az ELTE oktatója; *Pegán Anita*, az Országgyűlési Könyvtár munkatársa; *Szabó Tamás Péter*, egyetemi hallgató

Szerkesztőbizottság:

Biczák Péter (elnök)

**Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
Poprády Géza, dr. Tóth Elek**

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu; Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Könyvtári Intézet, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Felelős kiadó: **Dippold Péter**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Nyomta az AKAPRINT Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Freier László**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta a
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alapprogram

Terjeszti a Könyvtári Intézet
Előfizetési díj 1 évre 3600 forint. Egy szám ára 300 forint
HU-ISSN 1216-6804

Könyvtár és egyetem

Könyvtár és egyetem, egyetem és könyvtár között számtalan kapcsolat, összekötő szál, szoros, szerves, belső, strukturális vonatkozás van, még több képzelhető (és esetleg kiépítendő, megvalósítandó). A leginkább szembeeső, a legelembb (vagyis legelementárisabb) természetesen az egyetemi könyvtár mint olyan. Az egyetemnek – minden egyetemnek – van könyvtára, az egyetemi könyvtár a létező és lehető könyvtártípusok egyik legfontosabbja, amelynek miben- és milyenléte természetesen nem tárgyalható az egyetem(ek) miben- és milyenlétének igen gondos vizsgálata nélkül. Van is a kérdéskörnek szakirodalma hatalmas, és minden jel szerint ez a szakirodalom éppen napjainkban óriási fellendülés előtt is áll (ha ez a magyar nyelvű irodalomból nem is látható valami hallatlan mértékben, annál inkább az angolszász és a francia, kevésbé a német publikációkból). Ezúttal azonban nem a kérdéskörnek, könyvtár és egyetem, egyetem és könyvtár összefüggésrendszerének erre az aspektusára, erre a vonulatára vetnénk egy futó pillantást, hanem egy másikra, kevésbé ismertre, kevésbé köztudatban lévőre, nekünk azonban talán még az elsődénél is fontosabbra.

Egy filozófus esszéíró írta az alábbi, igen figyelemreméltó sorokat: „A huszadik század kelet-európai, ázsiai, afrikai forradalmárai számára a »Nyugat«, »Európa«, »a haladás«, »a szabadság«, »a modernség« a *tabula rasa* radikális újrakezdésével egyértelmű. Pedig a Nyugat ereje a múltja. Ha keresztülhajt az ember néhány tucat észak-angliai falun vasárnap, a községi legelőn mindenütt fehérbe öltözött krikettezőket láthat, minden francia városka főterén folyik a *boules* és a *pétanque* az öregurak között, mint négyszáz éve. A legmodernebb amerikai kollégiumot is úgy szervezik, mint a szerzetesek Oxfordban kilencszáz éve, a *town meeting* a másfél évezredes szász–viking–dán szokások szerint folyik, a bírák az angol nyelvű országokban mindenütt (Skóciát részben kivéve) az évezredes *common law* alapján járnak el, az esküdtek ó-normann szabályokhoz igazodnak, a brit és a kanadai alsóház rítusai a patrimonialis királyság korából származnak. Van gyökértelen kozmopolita kapitalizmus is (Honkong, Szingapúr, Ciudad de Panama, Tokió), de ezek kivételek és nem igazán »nyugatiak«. Az Egyesült Államokat megalapító puritánok a Cromwell-féle radikális keresztyén köztársaság, s így a középkori millenarista-demokratikus eretnekmozgalmak örökösei...” A sort persze ki-ki maga is folytathatná, nem egy esetben magyar példákkal is élve, annál is inkább, mivel e példák hazánk „nyugati” jellegének-jellemének lennének, lehetnének bámulatosan egyértelmű indexei. (Nem is állhatjuk meg, hogy egy rövid passzust ide ne iktassunk, ezúttal egy történelmi idézve: „Ha... a magyar társadalom helyét az egyetemes történet horizontján próbáljuk meg kijelölni, úgy Európán belül már nem a különböz, hanem az azonos jegyekre érdemes figyelniük. Sok minden volt, ami Magyarországot a nyugati világtól elválasztotta, de igazából még több, ami összekötötte vele. Közös volt vallásuk: a római keresztyénység, közös művészi ízlésük: a gótika, közös volt a művelődés eszköze: a latin nyelv, és ami a legfőbb, alapjában véve közös volt társadalmi és

politikai eszmerendszerük és minden intézményük, ami ezeken alapult. Egyszerűben fogalmazva: ha a vándor, lett légyen lovag, pap, kalmár vagy paraszt, a Rajnavidékről keletre indult, a Kárpát-medencében még nagyjából ismerős világgal találkozott. A falvak, a városok, a várak, a kolostorok szinte olyanok voltak, mint otthon, és lakóik egészben véve ugyanúgy gondolkoztak magukról és a világról, mint az otthoniak, részben ugyanúgy öltöztek és ugyanúgy is viselkedtek... Mindez megváltozott, ha Budáról a vándor továbbhaladt délnek vagy keletnek. Brassó, Nagyszében, Temesvár vagy Pécs házai vagy templomai még ismerősnek tűnhettek fel a számára, de egy-két napi járóföldre onnan egyszeriben idegen lett a világ, ott már minden másképp festett és mindenki más fogalmakban gondolkozott. Ebből érzékelhette, hogy a Nyugatnak, az *Europa Occidensnek* immár valóban a szélére ért”.)

Nos, ez indexek egyike, egyik legfőbbike kétségkívül az egyetem, az egyik legrégebbi európai „találmány” és intézmény. A kultúra és civilizáció folytonosságának, folyamatosságának, megszakítatlanságának nemcsak gyönyörű szimbóluma, de élő, kis túlzással azt is mondhatnánk ma ugyanúgy, ugyanolyan formában élő valósága mint hajdan. Az első egyetem (már akár az újabban egyre általánosabban annak tekintett, 1000 körül létrejött ún. salernói egyetemet vesszük, vagy a régebben elsőként, elsőnek megadott, 1088-tól datálható bolognai egyetemet fogadjuk el kezdőpontnak) szinte naptári évre egyidős a nyugati világgal, civilizációval és kultúrával. És a magyar egyetemalapítások (Pécs 1367, Buda 1395, Pozsony 1467 stb.) épp csak egy kicsinnyel maradnak el a legkorábbiaktól. Az egyik leghasználatosabb európai egyetemtörténeti összefoglalás (Historical Compendium of European Universities, Genf, 1983) felsorolásában a huszadik századig alapított európai egyetemek időrendi sorában a pécsit a legelső egyötödbe helyezi – tekintélyes és imponáló pozíció. Persze nemcsak arról van szó, hogy egy évezredes intézmény a múltja, a története, a históriája okán olyigen fontos nekünk. A fentiek értelmében persze úgy is, olyanként is, ebben a vonatkozásban is. Ám az egyetem igazi „nemesi levelét” mégiscsak az adja, hogy a tudomány fellegvára. És csak ő volt, jószerivel ma is csak ő ez a fellegvár. Az egyetemen kívül – régen – egyszerűen nem volt, nem lehetett tudomány, még ami kívülről keletkezett, indult is, az is előbb-utóbb, de inkább előbb, bevonódott az egyetem falai közé, és nincs ez – lényegében – másként napjainkban sem. A kormányok melletti agytrösztök, az ipari-szolgáltató (stb.) gigantikus nemzetközi cégek kutatási bázisai, az egyetemeken kívüli kutatóintézetek hálózatok (stb.) foglalkoztatottjai mind-mind egyetemi emberek, arról nem is szólva, hogy kivétel nélkül mindannyian egyetemen, egyetemeken szereztek képesítésüket. (És amit felfedeznek, amire rájönnek, ami munkájuk során létrejön az mind-mind visszaáramlik az egyetemekre, mint tudás, mint tudomány, mint egyetemes kultúrkincs.) Egyetem nélkül, egyetemen kívül, egyetemen innen vagy túl nincs tudományosság, nincs tudományosan megalapozott szakismeret, szakma, értelmiségi hivatás. Ha valamely szakma, szakágazat, tudomány, tudományos igényű tevékenység vagy gyakorlat pedigréjére vagyunk kíváncsiak, az egyetemeken kell kereskednünk, az egyetemi szakok listájában kell lapozgatnunk, az egyetemi tantervekben kell búvárkodnunk.

Ha a mi szakmánkról, a könyvtárosságról van szó, akkor is. Járjunk bármilyen eredménnyel, a mércét nem kerülhetjük meg. És ezúttal, mint említettük, nem arról van szó, van-e, volt-e, lesz-e könyvtár az egyetemen. (Természetesen volt, van, lesz.)

Hanem arról, hogy a könyvtárosság mint olyan, a könyvtárosság mint diszciplína egyetemi rangú-é, avagy nem. A választ persze mindenki ismeri. Természetesen az. Nyugaton igen régóta, de nálunk is már több mint félszázada. (Illetve immáron több mint száz esztendeje, ha beszámítjuk – de miért ne számítanánk be – azt a tényt, hogy Gyalui Farkast 1901-ben nevezték ki a kolozsvári egyetem magántanárává, a könyvtártudomány oktatására.). Tudjuk, tudtuk, számon tartottuk ezt a tényt, ám igazán csak most áll(hat) előttünk a maga teljes jelentőségében és méreteiben, minden ága-bogát számba véve. Most, amikor megjelent *Sebestyén György Az egyetemi könyvtárosképzés ötven éve* című monográfiája.

Nem hisszük, hogy túl nagy feneket kerítettünk volna a dolognak. Egy-egy ilyen félszázados évforduló persze lehet szokványos ünnepi alkalom, rutinszerű szakmai visszatekintés, önünneplés (stb.), ám ha a fentiek fényében tekintünk az ügyre, annak – úgy hisszük – igazi méretei, távlatai, perspektívái tűnhetnek szemünkbe. Az, hogy a könyvtárosképzés az egyetemen folyik, hogy van egyetemi könyvtárosképzés – és immáron tekintélyes ideje – az többet, sokkal többet jelent, mint egyszerű tényt, annak fundamentális jelentősége van. A könyvtárosságra így nemcsak rávetül valami az egyetemek – láttuk milyen ragyogó – fényéből valami, de bevonja, szerves részévé teszi ezt a szakmát, ezt az ismeretanyagot és a ráépülő gyakorlatot az évezredes civilizációs, kulturális folyamatokba, túlzás nélkül, az egyetemes tudás- és gondolatörténet fősodrába. Természetesen a könyvtárosoknak nem csak az egyetemi képzés, az egyetemek világába való beleszervesülés adhatja meg a távlatot, a perspektívát, a rangot. Megkaphatja ezt a könyvtár mint intézmény (az egyetemenkénél is sokkal régebbre visszanyúló) múltjának gondolatától és valóságától, vagy akár a jövődől (már éppen nem csak az utópiák legében villódzó) lehetőségeinek számbavételétől is. Ám e kettő mellett nemcsak nem elhanyagolható, de talán a legmeggyőzőbb épp az egyetemhez való kapcsolódás, a képzés egyetemi volta, jellege. Nem utolsó sorban épp egy viszonylag friss keletű fejlemény okán is.

Sebestyén György könyvéből idéznénk egy passzust: „1999-ben a *VI. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál* alkalmából az országos szakmai érdeklődés középpontjába került a könyvtárosképzésnek a hazai felsőoktatásban elfoglalt helye és betöltött szerepe. A témáról rendezett fórumon nemcsak a hazai könyvtártudományi tanszékek vezetői és munkatársai szólaltak fel, de rendkívül tanulságos információkat mondott el *Skaliczki Judit* is, a *Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma könyvtári osztályának* vezetője, aki vezető szerepet játszott a könyvtári törvény megalkotásában. Ez alkalommal a törvénynek a szakemberképzéssel összefüggő részeit fejtette ki mélyrehatóbban. E fejtegetések alapján mindenki előtt világossá vált, hogy a törvény korszakalkotó hatással járt a könyvtárosképzés területén is, sőt mi több, a könyvtáros szakma egyik legrégebb és legfontosabb igényét váltotta valóra. Mi is következik tehát az *1997. évi CXL. törvényből a könyvtárosképzés számára?* *Skaliczki Judit* elmondása szerint nem kevesebb, mint hogy a törvény életbe lépésétől fogva *'bizonyos az is, hogy szakirányú felsőfokú diploma nélkül a könyvtárban dolgozó szakember nem könyvtáros. E törvény értelmében és szellemében vált először igazán értelmezhetővé és másokkal, más szakirányú végzettségű diplomásokkal egyenrangúvá a könyvtáros...'*. A fentiek fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni: a *1997. évi CXL. törvény – 48. évvel a budapesti egyetemi könyvtárosképzés indítása után – végre határozottan és világosan, semmiféle kibúvót sem engedélyezve, előírta a felsőfokú könyvtárosi*

diplomát, azaz a törvény erejével, és ha kell szigorával is támogatva a könyvtártudományi tanszékek működését”. Sapienti sat.

Könyvtár és egyetem, egyetem és könyvtár kapcsolata a könyvtári törvény életbelépésével, életbelépésétől vált igazán meghatározóvá, szervessé, a dolog, az ügy meritumának igazán megfelelővé. E – modelljellegű és érvényű – összekapcsolódásig természetesen mind az egyetem, mind a könyvtár, pontosabban a könyvtári szakma nagy utat tett meg. Ez utóbbiról most nem szólnánk, az azonban mindenki számára nyilvánvaló, kétségtelen lehet, hogy érdemes, sőt fölötte szükséges lenne a szakma „életrajzát” is úgy megírni, hogy ebből a „biográfiából” kitűnjék, miképp vált a könyvtárosság egyetemi rangú, jellegű diszciplínává, miként halmozódott fel benne és általa annyi és olyan tudás, szakismeret, „tudományosság”, hogy azt immáron csak egyetemen volt, lett lehetséges megszerezni, továbbadni, igazándiból egyáltalán kiépíteni, a köznapok porfelhőiből, a mindennapi gyakorlat banauzikus szintjéről az igazi tudományosság toposz noétoszába emelni. Ebben (is) párhuzamosságot fedezhet fel az érdeklődő más, igencsak megbecsült szakmákkal, ily módon is igazolva a mi szakmánk évezredekre visszanyúló „rangját”, erejét, presztízsét. Tudjuk, közismert, hogy a Szókratész előtti görögségben a filozófia, filozofálni szavak a bölcsesség szeretetét, a bölcsességre való törekvést jelentették, ám már közvetlenül Szókratész után (Platónnál már egészen bizonyosan) egyszerűen a tudomány volt a filozófia, persze a szó átfogóbb, szélesebb értelmében, a német Wissenschaft módjára, nem az angol, francia science (szűkebb, napjainkig így használt) jelentésében. Ezen a tudományon állt kívül (több más mellett) az orvostudomány is, amelyet a régiek gyakorlati ügyességnek és/vagy művészetnek tekintettek (lásd a klasszikus tudománytörténeti összefoglalásokat, a kérdés tekintetében első helyen R. H. Shryock Die Entwicklung der modernen Medizin című munkáját, amelyre az újabb összefoglalások, Benedek Istvánig bezárólag is visszamennek). És ahogy az orvostudomány beemelődött a tudományosságba, először csak elméletileg, tudományrendszer-tani megfontolások alapján és szintjén, olyannyira, hogy az első egyetem (a már említett dél-itáliai Salernó egyeteme) elsősorban orvosiskolának, „orvostudományi karnak” volt tekinthető, akként a könyvtárosság is megjárta ezt az utat, eljutván a tudományosság „egcibe”, és az azokat megtettesítő egyetemre. Minálunk későn, de immáron mégis több mint ötven esztendeje.

És e ponton merülhet fel az igény a már célzott szakmai biográfia mellett annak az útnak áttekintésére is, amelyet az egyetem tett meg addig, míg magába fogadta a könyvtárosságot, a könyvtártudományt. Sebestyén György kitűnő könyve nem ezt az utat rajzolja meg, vállalt (és teljesített) feladata más. De amiként ő annak idején, az egyetemi könyvtárosképzés ötvenedik évfordulóján, jubileumán rendezett nagyszabású tudományos (egyetemi) konferencián előadásában megtette, érdemes ezt a problémanyalábot is nagyobb összefüggésekben szemlélni, nem a kicsinyes-közvetlen milieu-ból, hanem a nagyobb dátumok szemszögéből értelmezni (hogy Tőkei Ferenc klasszikus szavait parafrázeáljuk). Sebestyén akkor (1999-ben) világtörténeti dátumok fényében értelmezte az egyetemi könyvtártanszék születésénck és strukturális (át)alakulásainak etapjait (néhányan, úgy véljük, csak értetlenségüket meg- és kinyilvánítva, mosolyogtak is „nagy szavain”). Ez a keretbeállítás, ez az akkori nagyelőadás természetesen szervesen beépült a mostani könyvbe is.

Sebestyén monográfiája egyszerre rajzolja meg pedáns és szigorú pontossággal a pesti egyetemen létrejött könyvtártanszék kialakulásának, fejlődésének, alakulásának minden fontos tényét és ad átfogó, perspektivikus képet arról, mit is nyújtott és hogyan ez a tanszék a szakmának és tudományosságának. A történetírás minden szigorú szakmai követelményének megfelel ez az összefoglalás, ám igazi hozadéka nem történelmi jellegű. A történelmi tényekből és factum brutumokból magának a szakmának a tematikája tűnik elő, természetesen fejlődésében tekintve. Ez a fejlődés azonban igen sajátos valami. Nem olyanként kell elképzelnünk (és Sebestyén könyvéből sem olyanként, olyannak látszik), mint ami paradigmák építésén és rombolásán, a kuhni tudományos „forradalmak” jegyében tételeződik. A kirajzolódó kép sokkal inkább kumulatív jellegűnek tűnik. (És ennek több szempontból is örülhetünk: egyrészt azért, mert a kuhni modell immáron – ha a hazai szakirodalomból ez nem is tűnik ki teljes egyértelműséggel, annál inkább látható az angolszászból – vieux jeu, önmagát lejárt, szűkös lehetőségeit rég be- és kiteljesített koncepció. másrészt, és sokkal inkább azért, mert e kumulatív modellből érthetjük meg, hogy a régi tudásanyag – mondjuk, de épp csak példaképp, a könyv- és könyvtártörténeti stúdiumok – éppúgy él az új diszciplínák – mondjuk, de épp csak példaképp, a számítógépes adatbázisok építése, kezelése – mellett, mint ahogy – de épp csak példaképp – a narratológia sem váltotta fel a filológiát. És ebből, ezekből az összefüggésekből érthetjük meg, hogy az annak idején oly hevesen dúló vitákban a könyvtártudomány körül (mint emlékezhetünk rá, a két szembenálló koncepciónak Mátrai László és Kovács Máté voltak a protagonistái, legutóbb Győri Erzsébet utalt e vitákra, lásd a 3K 2002. júniusi számában megjelent írását!), nem a filozófus bizonyult filozofikusabbnak, hanem a könyvtárosról derült ki – egyáltalán nem későn –, hogy tágasabb és korszerűbb (ma is korszerű) bölseleti koncepciója volt. Kovács Máté portréját, mint az egyetemi tanszék minden más vezetőjét is, szinte szépírói igényel rajzolja meg Sebestyén György ebben a könyvében, szép példát adva arra is, hogy a személyes, személyi megközelítés és tárgyalás éppen nem áll szemben az intézményivel és intézménytörténetével, bármit mondjon is erről a szűkkeblű ún. institucionalista teória (lásd az histoire sans noms et dates nemcsak történettudományi iskolájának magyarul is hozzáférhető termékeit!).

Sebestyén monográfiájának bevezető fejezete *A Tanszék és az Idő* címet viseli, és a gyorsuló idővel való versenyfutást tárgyalja. Nem lenne jó azonban, ha ennek a témának a minuciózus tárgyalása, konceptuális kifejtése azt a képzetet keltené az olvasóban, hogy az idő oly módon gyorsul, ahogy azt annak idején, minálunk elsősorban Marx György (és Vekardi László) nyomán elképzelték, elképzeltük. A kumulatív modell (a Bródy-féle lassuló idő koncepciója épp erre épült, lásd a szerző hasoncímű remek kis könyvét!) erre a terepére is érvényesnek látszik. Mert az újabb és újabb feladatokkal való szembenállás, az újabb és újabb követelmények kihívásai, az újabb és újabb technikai, de egyáltalán nem csak technikai, technológiai lehetőségek (stb.) nem eltörlik, nem érvénytelenítik, nem feleslegessé teszik a régit, hanem kiegészítik, ráépülnek arra, azt egyszerre meghaladják és kiteljesítik, saját tendenciáit, belső entelekeiáját „hozzák ki”, teszik láthatóvá. Jól nyomon kísérhető ez a tantervek változásain, újabb és újabb variációinak egybevetésénél. De a leglátványosabban mindez a doktori képzés területén szemlélhető.

A Tanszéken, a kilencvenes évek egyetemi reformja keretében 1997-től került sor PhD-oktatásra. (1997-ben akkreditáltatott a Tanszék PhD-programja.) Hogy ez mit jelent, ismét csak ahhoz hasonlítható, amit általában az egyetemi képzéssel kapcsolatban elmondottunk volt. A doktori képzés, és az, hogy a Tanszéken PhD-fokozat nyerhető (az első könyvtártudományi PhD-védésről, sikeres, sőt dicsőséges védésről és fokozat-odaítélésről lásd a 3K 2002. januári számának cikkét!), tulajdonképpen megkoronázása, betetőzése, igazi beteljesítése az egyetemi könyvtárosképzésnek. A középkori egyetemek magisteri és doktori fokozat megszerzésével–megítélésével ütötték rá a pecsétet képzési folyamatukra, ma az egyetem egyik legfőbb joga és nemesi tiszte a PhD-fokozat odaítélése. Nem volt ez mindig így, sőt, igen sokáig, az egyetem egyik legfőbb, ősi örökségű tulajdona, az egyetemi autonómia szembeszökő megsértésével, semmibe vételével minden tudományos fokozat-odaítélés (a jelentéktelen, tudományosnak aligha nevezhető ún. kisdoktori szinte csúfondáros kivételével) az Akadémiára háramlott át. Az egyetemek tudományos rangját állította vissza, az autonómia visszanyerésének (ezt az 1993-as felsőoktatási törvény tette lehetővé) volt csattanós példája a tudományos fokozat adásának elnyerése. És a könyvtártudományi tanszék rangját ismerte el az egyetem (és a tudományos közélet) azzal, hogy ezt a lehetőséget igen hamar, mint említettük, már 1997-ben a Tanszékre is érvényesítette. És a Tanszék oly módon tett eleget ennek a lehetőségnek és kíváncságnak, hogy a következő doktori kurzusokat akkreditáltatta: bibliometria, sajtótörténet és cenzúra, digitális kultúra és könyvtárügy, egyháztörténet, elektronikus és virtuális könyvtárak, hungarica kutatás egyetemes dimenziói, információ és társadalom, informatikai feldolgozási módszerek újfajta kérdésfelvetése a könyvtörténet területén, információs rendszerek és könyvtárak, információs társadalom és a tudás társadalma, információtudomány és információtörténet, információtudomány új szemléletben, könyvtárgépesítés és integráció, könyvtártörténet, közgyűjtemények, a könyvkiadás és könyvkereskedelem története, könyvtörténet, kötésettörténet, magyar nyomdászattörténet, magyar sajtótörténet, modern információkereső nyelvek, multimédiaai információ a könyvtárakban, művelődéstörténet. Érdemes ezt a listát igen alaposan szemügyre venni. Tiszta tenyészetben mutatja mindazt, amit a kumulatív modell kapcsán mondtunk volt. Elsősorban természetesen azzal, hogy egyiként szerepel rajta a könyv-, könyvtár- és művelődéstörténet (számos társukkal, lásd sajtótörténet, kötésettörténet stb.), valamint az információtudomány (ráadásul új szemléletben), az információkereső nyelvek (stb.). De talán még látványosabb mindez, ha az olyanféle akkreditált kurzusokra ügyelünk, mint az informatikai feldolgozási módszerek újfajta kérdésfelvetése a könyvtörténet területén (Monok István vezeti a kurzust). Szerves egységbe olvad itt ősrégi téma és legeslegújabb megközelítési mód és technika, időtlenné lassult és maximális sebességre váltott idő, ősfilozofság és „számítógépes szép új világ”. Valahol itt, valahol így érdemes és kell szemlél-nünk könyvtár és egyetem, egyetem és könyvtár kapcsolatát.

Ennek a kapcsolatnak azonban van egy egészen más aspektusa is. Mert csak egyik oldala a dolognak, hogy a könyvtári szakma, a könyvtári szakismeretek, a könyvtári tudományosság egyetemivé vált, egyetemen oktatóvá, tudományos fokozatra éretté stb. A másik, legalább ilyen súlyú, jelentőségű momentum, hogy vajon ad-e, adhat-e valamit ez az egyetemi szintű és rangú tudományosság és képzés a könyvtári gyakorlatnak. Mármost azon túl, hogy a legfontosabbat, a per

definitionem legfontosabbat adja, jelesül magát a könyvtárost, akit ő képez ki, akit ő „csinál meg”. Igen egyszerű (de persze félrevezető) lenne azonnal hevesen igenelni. Hogy bizony ad, méghozzá sokat. A kérdés messze nem ilyen egyszerű. Mert elsősorbanis mint egyetem, az egyetem nem adhat mást a gyakorlatnak mint magát a képzést és annak „eredményét”, a kiképzett könyvtárost. Minden más csak akcidentális, csetleges lehet. (Például tanszékvezetők szerepvállalása – mondjuk – az MKE vezetésében, a könyvtárpolitikában vagy nagyobb szakmai projektek kidolgozásában stb.) Ám vannak nem akcidentális, hanem nagyon is az intézmény (az egyetem, a tanszék) természetéből, jellegéből, eidoszából következő „adományok” is. Nem, nem arra gondolunk, hogy a könyvtár- és információtudományi opuszokat, a szaktanulmányokat és a szakmonográfiákat, az összefoglalásokat és a kézikönyveket, a tudományos igényű tervezeteket és stratégiákat, az elemzéseket és felméréseket, a gyakorlat gyakorlati vagy elméleti igényű átvilágításait (stb.) az egyetemnek kellene elvégeznie. (És nem ellenérv, hogy ezek egy részét folyamatosan végzi, hogy az egyetemi oktatók publikációs listái imponálóak, hogy tudós emberek természetesen és természetesen hoznak létre tudományos opuszokat stb., hisz mindez még mindig csak akcidencia, amit az is indexelhet, hogy a könyvtári tudományos kiadványok és publikációk döntő többségét *nem* az egyetemi oktatók írják, hogy a stratégiai tervezés és társai *nem* az egyetemen készülnek, stb.) Az egyetem igazi, legsajátabb természetéből következő hozadéka, adománya a szakma, a gyakorlat, a könyvtárügy számára a tudományos kontroll és mérce. *Az*, hogy az egyetem, a könyvtártudományi tanszék a tudomány Sollen-jét, Kell-jét testesíti meg, azt mutatja fel, hogy mit szól mindehhez *a* tudomány. Nem hangos, nem állandóan hallható, de mindig jelenlévő követelményrendszerrel testesít meg így az egyetem, a képzésen túl és mellett így kapcsolódva, sokszor alig láthatóan, hallhatóan is a könyvtárhoz (és mindahhoz, amit ez a szó önmagához társíthat). Könyvtár és egyetem, egyetem és könyvtár kapcsolatát így véljük leginkább felfoghatni, és e kapcsolat eminenter fontos volta miatt érezzük igen-igen fontos könyvnek Sebestyén György kitűnő monográfiáját, *Az egyetemi könyvtárosképzés ötven éve* című munkát, amelyről azt hisszük, nem lesz olyan könyvtáros (a szót a könyvtári törvény értelmében véve), aki ne forgatná, ne tanulná, ne tűnődne el rajta, ha persze más konklúziókra jutva is, mint e sorok szerzője. (VK)